

INTE TJEJ, INTE KILLE

Så fort ett par berättar att de ska ha barn kan de räkna med att få frågan: Är det en pojke eller en flicka? Men det är inte alla barn som känner sig säkra på vad de är när de växer upp. Här träffar vi Audrey Mason-Hyde som bryter ner stereotyperna då det gäller könsidentitet, en etikett i taget. Men vi möter också andra unga som varken identifierar sig som pojkar eller flickor och får höra deras historier om hur det är att växa upp som icke-binär eller utanför tvåkönsnormen.

GENRE: Dokumentär
 ÄMNE: Biologi, Naturkunskap,
 Samhällskunskap, Värdegrund
 ÅLDER: Från 13 år (H, Gy)
 SPELTID: 46 min

PRODUKTIONSÅR: 2020
 LAND: Australien
 TAL: Engelska
 TEXT: Svenska
 ARTIKELNR: ETS5164

Det är den där riktigt medfödda känslan du har under väldigt lång tid och du vet inte vad du ska göra med den, för att ingen har berättat för dig vad du ska göra med den.

– Audrey Mason-Hyde

Ickebinär är ett begrepp som ofta används för att beskriva könsidentiteter som ligger mellan eller bortom de traditionella könskategorierna man och kvinna eller som väljer att inte definiera sin könsidentitet alls. Det kan användas både som en paraplyterm för alla könsidentiteter bortom de normativa och som specifikt begrepp för en könsidentitet som ligger mellan kön. Ickebinär kan användas synonymt med intergender och genderqueer.

– Fakta från RFSL

LÄROPLANSMÅL Lgr11 och Lgy11 (i urval)

Biologi (Åk 7-9)

Kropp och hälsa

- Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv.

Biologin och världsbilden

- Historiska och nutida upptäckter inom biologiområdet och deras betydelse för samhället, människors levnadsvillkor samt synen på naturen och naturvetenskapen.

Samhällskunskap 7-9

Individer och gemenskaper

- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.

Naturkunskap Gymnasiet

- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

- Samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, t.ex. i fråga om kost, droger, konsumtion och påverkan på miljön.
- Hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i medierna.
- Naturvetenskapliga aspekter på, reflektion över och diskussion kring normer, rörande människans sexualitet, lust, relationer och sexuella hälsa.

Samhällskunskap Gymnasiet

- De mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

Innan ni startar en diskussion kring filmen är det viktigt att läraren/ledaren går igenom handledningen och tänker på hur man ska hantera diskussionen och svaren.

INNAN NI TITTAR

Gå gärna igenom begreppen i faktarutan innan ni ser filmen. Be eleverna att skriva upp nya ord eller ord och begrepp de inte vet vad de betyder. Be även eleverna att tänka på de medverkandes användning av pronomen.

EFTER FILMVISNINGEN

Begrepp och identitet

- Fanns det ord i filmen som du inte hört förut och vet vad de betyder? I så fall, vilka?
- Gå igenom ordlistan till höger, vad betyder orden och begreppen?
- Berätta om de olika ungdomarna i filmen var och en för sig; Olivia, Audrey, Riley och Dakota. Hur gamla var de? Vad hade de upplevt för problem i livet och när och varför förstod de att de var icke-binära?

Icke-binär är ett ord som beskriver en person som varken vill identifiera sig som endast tjej eller kille, men utöver det kan definitionen av ordet variera och olika personer kan identifiera sig olika. Personen kan identifiera sig som båda könen eller inget kön alls. Personen kan vilja genomgå behandling eller operationer eller är nöjd med den kropp de har.

- Hur identifierar sig Olivia, Audrey, Riley respektive Dakota. Har de genomgått eller ska de genomgå någon könsbekräftande behandling? I så fall, vad för behandling och varför?
- Vad skiljer sig i deras identiteter och vilka likheter har de?
- Audrey och Olivia pratar om hur toaletterna ser ut på deras respektive skolor. Vad är det som blir problem för dem om toaletterna är uppdelade i dam- och herrtoalett?

FAKTA

TRANSPERSON

Är ett brett begrepp som sammanfattar många olika identiteter såsom transsexuell och icke-binär.

ICKE-BINÄR

Icke-binär är ett ord som beskriver personer som varken känner sig som en kille eller tjej, eller ibland både och, eller inget kön alls. Kanske vill personen bli kallad för hen istället för hon eller han. Definitionen kan dock variera och en del föredrar begrepp som nongender eller agender. En del icke-binära vill förändra sin kropp men en del är nöjda med den så som den är.

TRANSEXUELL

Transsexualism är att kroppen inte stämmer överens med det kön som tilldelades vid födseln. Då finns det könsbekräftande vård att få exempelvis att kroppen förändras genom kirurgi eller hormoner. En del vill även ändra sitt juridiska kön.

QUEER

Queer är ett begrepp som kan ha många olika betydelser. En del kan föredra att kalla sig queer istället för exempelvis bi-, hetero- eller homosexuell. Att kalla sig för queer kan vara ett sätt att visa att du inte känner att du passar in i heteronormen. Det kan vara att du känner att du vill vara ihop med flera personer eller skaffa barn med en vän.

KÖNSDYSFORI

En person med könsdysfori upplever att kroppen inte stämmer överens med den upplevda könsidentiteten.

KÖNSIDENTITET

Könsidentitet handlar om det psykologiska könet. Alltså det kön som en person själv uppfattar sig som, till skillnad från det juridiska, biologiska eller sociala könet.

CIS-KÖN

Med cis-kön menas att det mesta som handlar om ens kön stämmer överens med vad andra förväntar sig. Att vara cis är tex om du känner dig som en kille, är en kille enligt alla myndigheter och har en penis. Ordet cis betyder "på samma sida".

HBTQIA

Är en förkortning för följande ord.

H: Homosexuell

B: Bisexuell

T: Trans

Q: Queer

I: Intersexuell

A: Asexuell

Fakta hämtad från umo.se samt 1177.se

Pronomen

- Olivia vill varken kalla sig hon eller han. Vad vill Olivia kalla sig för?
- Vad var det för pronomen som användes i filmen när en person varken ville identifiera sig som kvinna eller man?
- Vilka pronomen använder vi i Sverige för en icke-binär person?
- Jämför de engelska pronomen som används med de svenska. Ser du några för- och nackdelar med orden?

Identitet och kön

- Vad och/eller vem är det som avgör och definierar vem man är?
- Enligt RFSL kan man dela upp kön i fyra kategorier; biologiskt, juridiskt, könsidentitet och könsuttryck. Vad tror du att de olika kategorierna innebär?
- Vad definierar en kille och vad definierar en tjej?
- Hur betar sig killar respektive tjejer? Har de olika kroppspråk? Använder man olika ansiktsuttryck?
- Varför är det så viktigt för vissa att kategorisera könen?
- När blir kön viktigt?
- Vad är identitet?
- Hur pass förknippad är identitet med kön?
- Vad är det för skillnad mellan kön och könsroller?
- Föds vi in i könsrollerna eller är det roller vi lär oss efter hand?
- Kan könsrollerna begränsa oss, i så fall på vilket sätt?
- Vad är det som styr vad som är manligt och kvinnligt i samhället? Är det samhällets idé (normer?) eller gör vi egna individuella val?

Heteronormativitet

Normativ manlighet och kvinnlighet och heterosexualitet är vårt samhälles grundpelare. Det kan vara svårt att tänka förbi dessa normer trots att vi befinner oss i en värld där det som är normalt ständigt utmanas.

- Varför är vi så rädda för det som är annorlunda, för det som skiljer sig från normen? Diskutera!
- Hur tycker du att vi ska arbeta för att ständigt utmana normativiteten?
- När kan normativitet vara positivt, när är det negativt? Diskutera!

FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER

Lagförslag om tredje kön

I Sverige pågår en diskussion om att erkänna ett tredje kön. Så här står det i motionen som ligger till grund för ett nytt riksdagsbeslut (motion 2019/20:946).

”Sveriges diskrimineringslagstiftning har redan erkänt icke-binära transpersoner som en grupp som bör skyddas mot diskriminering. Samtidigt har vi ett juridiskt system som diskriminerar icke-binära personer, då denna grupp är den enda som inte har tillgång till ett juridiskt kön som stämmer

NYCKELBEGREPP

NORM

En norm är en regel för vad som är önskvärt beteende. Normer definierar hur vi förväntas uppträda. Det kan finnas olika normer för exempelvis en arbetsplats eller en religiös grupp. Eftersom en norm pekar ut vad som är normalt definierar den även vad som står utanför normen. För den som av olika skäl inte passar in i normen blir effekten att man anses som "onormal". Det kan vara väldigt svårt att bryta normer som är väl ingrodda.

HETERONORMATIVITET

Det system av normer som påverkar vår förståelse av kön och sexualitet. Enligt heteronormen är människor antingen tjej/kvinna eller kille/man och ingenting annat. Tjejer/kvinnor förväntas vara feminina och killar/män förväntas vara maskulina. Alla förväntas vara heterosexuella. Alla påverkas av normerna, oavsett om du följer dem eller inte. Att följa eller passera inom normen ger ekonomiska, politiska och sociala fördelar. Att bryta mot heteronormen kan resultera i bestraffning i form av allt från tystnad till våld.

NORMKRITIK

Normkritik är metoder och teorier som används för att arbeta mot diskriminering. Syftet är att synliggöra normer och visa på hur de kan vara diskriminerande samt att ifrågasätta vad som egentligen är normalt. Med ett normkritiskt arbete kan normer brytas för att göra samhället mer tolerant.

När man arbetar normkritiskt brukar man gå igenom tre steg:

- Synliggöra och ifrågasätta normer
- Synliggöra fördelar för den som följer normen
- Granska egen position

Fakta hämtad från RFSL.se och NE.se

överens med deras könsidentitet. Det här går inte ihop. Personer som inte kan leva i enlighet med sin könsidentitet mår sämre än andra. Att inte ha det juridiska kön som stämmer för en själv är för många ett stort hinder för att kunna leva i enlighet med sin könsidentitet. Därför är detta i vissa fall en fråga om liv eller död. En lagändring får inte bukt med hela problemet med ett samhälle som osynliggör och diskriminerar icke-binära, men det skulle vara ett viktigt steg på vägen.”

Resonera i skrift huruvida Sverige juridiskt ska erkänna ett tredje kön? Vad anser företrädarna? Vilka argument använder motståndarna? Vad anser du?

Normkritik

Låt eleverna titta på ungdomarnas situation ur ett normkritiskt perspektiv. Normkritik handlar om att flytta fokus från individer och det som anses bryta mot normer till att titta på strukturer och ifrågasätta det som anses vara ”normalt”. Låt eleverna skriva ner sina tankar och resonemang.

Hen som pronomen

I början av 2010-talet startade en debatt om ordet hen. En del ansåg att användandet av hon och han i uppfostran skulle leda till typiska könsroller. Genom att använda hen skulle barnet själv utvecklas till sin könsidentitet. 2012 kom den första barnboken ”Kivi och monsterhunden” där enbart hen användes. Debatten blev stor. Idag är ordet hen relativt vanligt och används både i böcker och media.

När, var och hur tycker du att man ska använda ordet hen? Vad finns det för fördelar respektive nackdelar med ordet? Skriv ner ditt resonemang!

Transhistoria

Använd sidan [transformering.se/vad är trans](http://transformering.se/vad-är-trans) (RFSL) och titta på flikarna ”icke-binär historia” och ”viktiga årtal” för transpersoner i Sverige. Vilka händelser anser du viktigast? Varför?

Jobba i par och jämför sedan med ett annat land. Hur ser historien och dagens samhälle ut för transpersoner i det landet? Vad har icke-binära för rättigheter? Hur ser lagstiftningen ut? På arbetsplatsen, för att bilda familj? Titta även på befolkningens yttrandefrihet och vilka normer som kan ligga som grund. Exempel på länder; USA, Brasilien, Finland, Polen, Ukraina, Iran, Botswana, Taiwan, Japan, Tunisien, Nigeria, Ecuador.

Diskriminering och trakasserier

Hur ser det ut på din skola? Använd likabehandlingsplanen och se efter vilka diskrimineringsgrunder som finns där. Vad gör din skola för att förebygga diskriminering och trakasserier? Vilka förbättringar kan göras?

LÄNKAR

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

<http://www.mucf.se>

Sök och ladda ner ”*Sammanfattning av rapporten När livet känns fel – Ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*”

RFSL

<http://www.rfsl.se>

<https://rfslungdom.se>

<http://transformering.se/vad-ar-trans>

Omvärlden

<https://www.omvarlden.se>

Sök på ”*Så går det för hbtq-rättigheterna i världen*”

NYCKELBEGREPP

KÖN

Begreppet kön är ett system som i de flesta sammanhang används för att särskilja människor genom att dela in dem i grupperna kvinnor och män. Kön är dock mycket mer komplext än så. Kön kan brytas ned i fyra olika delar:

BIOLOGISKT KÖN

Definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormonnivåer. Biologiskt kön är inte bara två, utan bör ses som en skala där ingen är helt ’man’ eller helt ’kvinna’. All information om biologiskt kön går inte att få genom att se på en kropp, utan vilket biologiskt kön en har är en bedömning som läkare gör.

JURIDISKT KÖN

Det kön som står registrerat i folkbokföringen, i pass eller legitimation. Juridiskt kön framgår i Sverige också av näst sista siffran i personnumret. Alla barn som föds i Sverige tilldelas ett av två juridiska kön, baserat på deras biologiska kön.

KÖNSIDENTITET

En persons självupplevda kön, det vill säga det kön du känner dig som (kvinna, intergender, genderqueer, ickebinär, man, transperson osv). Det biologiska och det juridiska könet behöver inte säga någonting om en persons könsidentitet.

KÖNSUTTRYCK

Hur en person uttrycker sitt kön genom attribut som socialt förknippas med könstillhörighet, till exempel kläder, kroppsspråk, frisyr, socialt beteende, röst mm.

KÖNSBEKRÄFTANDE BEHANDLING

Den föredragna termen för det som ibland felaktigt benämns som ”könsbyte”. För att få rätt till könsbekräftande vård i Sverige idag krävs diagnosen transsexualism som ställs av psykiater vid någon av landets mottagningar som tillhandahåller könsidentitetsutredning. Inom vården används oftast benämningen könskorrigering behandling.

FTM/MTF

Förkortning för Female to Male och Male to Female. Ett sätt att beskriva den transition som en del transpersoner genomgår eller genomgått för att alla olika delar av könet ska bekräfta personens könsidentitet

Fakta hämtad från RFSL.se